

УДК 338.12:637.12

Кобрин Л.М., здобувач (lesya_kobryn@ukr.net)[©]
Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО І ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті проаналізовано чинники, які впливають на формування ефективності функціонування молокопереробних підприємств, а також досліджено рівень їх впливу на господарську діяльність підприємств молочної галузі.

Ключові слова: чинник, ефективність функціонування, молокопереробні підприємства, виробництво, якість, диверсифікація.

Вступ. У сучасних ринкових умовах за цінової нестабільності, залежності від низької платоспроможності населення, недосконалому державному механізму регулювання імпорту та експорту продукції скотарства, застарілій матеріально-технічній базі, низькому рівні інтеграційних процесів із розвинутими країнами, недосконалій системі підготовки кадрів, головним показником оцінки ефективного функціонування будь-якого підприємства є його прибуток і рівень рентабельності. Для досягнення їх високого рівня необхідно постійно економічно досліджувати формування фінансових результатів діяльності для подальшого прийняття управлінських рішень щодо їх регулювання та ефективного використання.

Матеріал і методи. Деякі аспекти формування фінансових результатів на молокопереробних підприємствах, вивчення методології оцінки економічної ефективності виробництва молочної продукції досліджувались у працях таких вчених, як Г. Черевка, П. Березівського, О. Шпичака, П. Гарасима, П. Канівського, П. Саблука, В. Шияна, З. Борисенка, С. Васильчака, В. Андрійчука, О. Єрмакова, М. Ільчука, В. Дієсперова та ін. Зокрема, П.С. Березівський вважає, що критерій ефективності можна виразити формулою – максимум продукції при мінімумі виробничих витрат. Зростання ефективності виражається у зменшенні сукупних витрат живої та уречовленої праці на одиницю продукції. Будь-яка економія виробничих витрат у кінцевому підсумку зводиться до економії робочого часу. Критерієм ефективності виробництва є економія часу, досягнення найбільшого результату за найменших витрат суспільної праці [1]. Найбільш узагальнюючим показником економічної діяльності підприємства, на думку Г. В. Черевка, є рентабельність. У цьому показнику відображаються результати затрат не лише живої, а й уречовленої праці, ступінь використання засобів виробництва, якість реалізованої продукції, рівень організації виробництва та його управління [2].

В умовах конкурентної боротьби, нестабільного економічного та політичного середовища, невизначеності в країні для забезпечення успішного функціонування молокопереробних підприємств виникає потреба у дослідженні чинників, які формують ефективність функціонування молокопереробних підприємств з метою пошуку напрямів підвищення результатів їх діяльності. Це і стало завданням нашого дослідження.

Для забезпечення ефективної діяльності молокопереробних підприємств необхідно оцінювати і прогнозувати, а найголовніше – випереджати зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищі. Для цього використовують такі методи проведення аналізу як SWOT-аналіз зовнішнього середовища, аналіз дій, аналіз перехресної дії, матриця можливостей та інші. Дані методи забезпечують комплексне вивчення зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, визначення зовнішніх чинників для полегшення сприйняття інформації та оцінку їх впливу на діяльність підприємства.

Результати дослідження. У своїй доповіді про стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України на сьомому пленумі СЕУ та Всеукраїнській науково-практичній конференції директор ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН, професор, академік НААН Саблук П.Т. наголосив, що низька ефективність сільськогосподарського виробництва не забезпечує розширеного відтворення, на селі найгострішими залишаються соціальні проблеми, відбувається деіндустріалізація сільського господарства. Такі чинники, як кредитування, податкові відносини, фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників, страхування є найважливішими складовими підвищення ефективності аграрного виробництва [3].

Проаналізуємо деякі чинники, що формують ефективність функціонування молокопереробних підприємств.

Умовами великомасштабного розвитку підприємства виступає насамперед людський фактор, стартовий капітал, фінансова (дотації, субсидії) і політична підтримка держави, її грошово-кредитна, податкова, інвестиційна політика, сприятливе макроекономічне середовище (паритет цін між сільським господарством і підприємствами промисловості), управління якістю продукції, кооперація, інтеграція. До внутрішніх чинників розвитку підприємства та економічної ефективності виробництва молочної продукції віднесемо забезпечення конкурентоспроможності продукції та зниження її собівартості; відтворення основного, оборотного і фінансового капіталу, кадрового потенціалу.

Для молокопереробних підприємств, крім вище згаданих, особлива увага приділяється суворому дотриманні технологічних вимог щодо елементного виконання годівлі, догляду за тваринами, доїння корів; високому рівні організації праці, своєчасному і точному виконанню в часі всіх елементів процесу виробництва; створенні сприятливих умов для працівників (двозмінна робота, дотримання санітарно-гігієнічних умов); узгодженості робіт між різними категоріями робітників, диверсифікацію.

За даними Державного комітету статистики України станом на 1 травня 2009 року у порівнянні з аналогічною датою 2008 року в усіх категоріях

господарств поголів'я корів зменшилося на 6,8% і склало 2883,4 тис. голів, в тому числі у сільськогосподарських підприємствах – на 6,4% (625,9 тис. голів), у господарствах населення – на 6,9% (2257,5 тис. голів), що суттєво вплинуло на надходження молока на переробні підприємства. Дані наведемо у таблиці 1. [4].

Таблиця 1.

**Надходження молока на переробні підприємства за I квартал 2009 року
(тис.тонн)**

	I квартал 2008 року	I квартал 2009 року	2009 до 2008, у %	Середня ціна закупівлі, грн. за тонну (без ПДВ)	
				2007 рік	2008 рік
Молоко та молочні продукти	1119,0	884,7	79,1	1951,9	1675,7
у тому числі: сільськогосподарські підприємства	357,3	391,1	109,5	2312,5	1921,8
господарства населення	676,7	437,3	64,6	1749,4	1420,5
Інші господарські структури	85,0	56,3	66,3	2049,1	1948,2

Виробництво молочної продукції характеризується великою енерго- і матеріаломісткістю та високою собівартістю готової продукції. Чим вищий рівень фондозабезпеченості та продуктивності праці й менше значення матеріальних витрат, тим вищий рівень прибутку. Для зменшення витрат на придбання матеріально-технічних ресурсів і забезпечення необхідними товарами кращої якості за нижчими цінами сільськогосподарські товаровиробники створюють молочарські кооперативи. Такі об'єднання дадуть змогу на засадах співпраці, організації ефективного збуту виробленої молочної продукції збільшувати дане виробництво у своїх підвірних господарствах, за рахунок чого розширювати останні та сприяти трансформуванню їх у потужніші й ефективніші – фермерські господарства, що забезпечить розв'язання ряду соціальних проблем на селі [5].

Що стосується інтеграції України у світове співтовариство, то вона потребує від вітчизняних товаровиробників переходу на сучасні технології виробництва й переробки продукції, нових підходів до організації заготівлі сировини та збуту товарів.

Податки як обов'язкові платежі державі також впливають на функціонування підприємства, адже вони відображають специфіку фінансових відносин у сільському господарстві і потребують науково обґрунтованих і виважених механізмів функціонування.

Наступний чинник зовнішнього середовища, який впливає на ефективність функціонування підприємства – інвестиційна політика. Адже сприятливий інвестиційного клімат у державі приваблює інвесторів не тільки в промисловість, а й – в окремі галузі сільського господарства. До пріоритетних напрямів інвестування належать технічне переозброєння та реконструкція діючих підприємств, вкладення в охорону навколишнього природного середовища, активізація науково-технічних розробок та їхнє впровадження у

практичну діяльність підприємств, зміцнення виробничої і соціальної інфраструктури підприємств [6].

Для виробництва високоякісної молочної продукції спеціалісти повинні не тільки вивчати передові досягнення науки і техніки у даній сфері, а й аналізувати вплив усіх факторів на формування, планування і покращання якості молочної сировини та якості праці. За перше півріччя 2009 року служба державного нагляду Держспоживстандарту України перевірила 937,8 тонн молочної продукції на підприємствах-виробниках і на підприємствах, що спеціалізуються на зберіганні та оптовій реалізації молочної продукції. Вимогам нормативних документів не відповідало 76,9 тонн (19,3%). Серед основних порушень, виявлених під час перевірок, слід назвати недостовірне інформування споживача про характеристики продукції. На якість вітчизняної молочної продукції, відповідно і на фінансовий результат підприємства, негативно впливає низька якість сировини, зокрема молока. За українськими нормами допустима кількість бактерій у молоці у 6 разів більша за аналогічні норми Європейського Союзу. Проте в більшості приватних господарств та переробних підприємств не запроваджені системи управління безпечністю харчових продуктів, які б мали забезпечувати дотримання сучасних санітарно-гігієнічних вимог до процесу виробництва та переробки молочної сировини [7].

На фінансове становище підприємства впливає і обсяг поточних фінансових ресурсів, оскільки він відображає стан його ліквідності та платоспроможності. Для підтримання складу і обсягів власного капіталу необхідно грамотно управляти грошовими потоками, дебіторською заборгованістю, залучати додаткові внески засновників чи акціонерів, використовувати можливості залучення іноземних інвестицій та отримання фінансової державної політики.

Не потрібно забувати і про такий внутрішній чинник, як технологія утримання тварин, що впливає на рівень продуктивності корів і формує собівартість виробленої продукції. Оскільки відомо, що помірний мікроклімат приміщень, зручність роздачі кормів і поїдання їх тваринами сприяє кращому виробленню молока та його віддачі.

Враховуючи вище згадані чинники зовнішнього і внутрішнього середовища молокопереробні підприємства для посилення своїх конкурентних ринкових позицій і збільшення ефективності виробництва продукції розробляють напрями свого розвитку – стратегії диверсифікації. Основними стратегіями диверсифікації є: стратегія концентрованої диверсифікації, яка базується на пошуку і використанні додаткових можливостей виробництва нових продуктів, що укладені в існуючому бізнесі; стратегія горизонтальної диверсифікації – припускає пошук можливостей росту на існуючому ринку за рахунок нової продукції, що вимагає нової технології, відмінної від використаної; стратегія конгломеративної диверсифікації полягає в тому, що фірма розширюється за рахунок виробництва технологічно не пов'язаних товарів, що реалізуються на нових ринках [8]. Рациональний вибір однієї з даних стратегій диверсифікації дасть змогу зменшити величину ризику, підтримати

діяльність підприємства в момент кризи і економічного спаду та дозволить досягти переваг в конкурентному середовищі.

Висновки. Зростанню продуктивності праці та ефективності виробництва й переробки продуктів молочної галузі сприятимуть кооперація, концентрація, оновлення капіталу, високий професійний рівень підготовки персоналу та спеціалістів з цієї галузі, постійна адаптація підприємства до кон'юнктурних змін, впровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу, використання в системі оподаткування критерію вертикальної справедливості, формування інноваційного потенціалу АПК, залучення інвестицій для підвищення конкурентоспроможності продукції, а також проведення інвестування в людський капітал. Підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин, відповідно, збільшення обсягів виробництва та отримання прибутку, досягається за рахунок покращання кормової бази, її якості; організації селекційно-племінної роботи та утриманні корів; управління персоналом, введення ефективної системи мотивації праці, впровадження у діяльність молокопереробних підприємств стратегічне маркетингове планування.

Література

1. Березівський П. С. Ефективність виробництва і формування ринку продуктів скотарства у Карпатському регіоні / Березівський П. С. – Львів: Українські технології, 1998. – С. 22-23.
2. Економіка підприємств: навчальний посібник / Г. В. Черевко, Ф. В. Горбонос, Г. Б. Іваницька, Н. Ф. Павленчик. – Львів : Априорі, 2004. – 284с.
3. Саблук П. Т. Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України / П. Т. Саблук // Економіка України. – 2008. – №12. – С. 4-18.
4. <http://ukrexport.gov.ua>
5. Організація молочарських кооперативів як чинник ефективного господарювання. С. Р. Теслюк // Економіка АПК. – 2009. – №7. – С. 143-146.
6. Використання методу коефіцієнтів для оцінки фінансового стану підприємства. Клочан В. П., Клочан В. Ф., Костаневич Н. І., Костирко А. Г. // Економіка АПК. – 2008. – №7. – С. 54-55.
7. <http://www.kmu.gov.ua>
8. <http://www.educate.com.ua>

Summary

The article analyzes indicators influencing formation of functioning effectiveness of milk-processing enterprises and investigates level of their influence on economic activity of dairy industry enterprises.

Key words: *indicator, functioning effectiveness, milk-processing enterprises, production, quality, diversification.*

Стаття надійшла до редакції 5.03.2010